

Ludwig Christian Gottlieb (1709-1773)

Badacz północnej Afryki, dziekan Fakultetu Medycznego Uniwersytetu w Lipsku

Urodził się 30 kwietnia 1709 roku w Brzegu (Brieg), w rodzinie szewca Georga Ludwiga i Anny Elżbiety Rerner. Jego życie, według Friedricha Börnera, było znakomitą ilustracją sądu, że „własne zasługi bardziej uszlachetniają, niż słynni przodkowie i wielkie bogactwa”. Ubodzy rodzice gotowi byli zrobić wszystko, by zapewnić mu wykształcenie, w związku z czym już wtedy, gdy miał zaledwie trzy lata, przyjęli do domu jednego z uczniów brzeskiego gimnazjum, by uczył chłopca języków obcych i religii, zaś w roku 1715 posłali syna do szkoły. Ponieważ dysponowali bardzo skromnymi środkami, ojciec chciał, by syn zajął się jakimś intratnym rzemiosłem, matka zaś, by został kaznodzieją.

Sam Ludwig od wczesnej młodości odczuwał nieodparty pociąg do poznawania przyrody, a jego mądry nauczyciel, Johann Christian Schindell, widząc jego zapał, namawiał go do studiowania medycyny i podsuwał mu książki z opisami podróży, pod wpływem których Ludwig – gdy w roku 1728 opuszczał mury brzeskiego gimnazjum – wygłosił absolwentką mowę na temat pożytków, jakie z podróżowania wynikają dla nauk medycznych. Ponieważ widoki na stypendium wpłynęły na zgodę rodziców na dalszą naukę, Ludwig zaczął przygotowywać się do wyjazdu na Uniwersytet w Halle, który polecały mu wszystkie życzliwe osoby, jednak na kilka tygodni przed odjazdem ojciec, nie podając żadnego racjonalnego powodu, kazał mu jechać do Lipska i zagroził odmową ojcowskiego błogosławieństwa w przypadku sprzeciwu. Ludwig nigdy nie dowiedział się, jakimi przyczynami kierował się jego ojciec, jednak jego postanowienie miało ostatecznie błogosławione skutki.

W Lipsku zajął się Ludwig pod kierunkiem Hebenstreita, Platnera i Walthera anatomią i innymi związanymi z medycyną dyscyplinami, ponieważ jednak dostrzegał już wówczas wzajemne powiązania wszystkich dziedzin wiedzy, studiował też matematykę i poetykę, za sprawą Gottscheda stając się już wkrótce cenionym poetą. Przełamał też dzięki wykładom Jöchera wyniesioną z brzeskiego gimnazjum niechęć do filozofii. Po trzech latach nauki skończyło mu się stypendium, a starania o jego ponowne przyznanie nie dały rezultatu. Zaczął wówczas żałować, że nie poświęcił minionych lat na ściśle medyczne studia i myślał o wyjeździe do Holandii, a stamtąd do wschodnich Indii, jednak, gdy zwierzył się z tych zamiarów swemu nauczycielowi, Waltherowi, który cenił jego zapał do studiowania botaniki, ten otoczył go opieką i zabrał z sobą do Karlsbadu, gdzie wspólnie szukali leczniczych ziół.

Gdy w tym samym, 1731 roku elektor saski i król Polski, August II Mocny, postanowił wysłać do północnej Afryki kierowaną przez Hebenstreita ekspedycję naukową, Ludwigowi powierzono stanowisko botanika tej ekspedycji. Już od samego początku pobytu w Afryce Ludwig cierpiał na dyzenterię, w związku z czym zespół badawczy, wyruszając na pierwszą wyprawę, zostawił go w Algierze, w którego najbliższej okolicy mógł prowadzić badania, nie narażając się na trudy podróży. Po powrocie do Algieru ekspedycja wyruszyła do Tunezji, a stamtąd do Trypolisu, pozostawiając chorego Ludwiga w Qalibijah, gdzie poza roślinami zbierał też okazy śródziemnomorskich ryb. Tu z dolegliwości wyleczył go żydowski medyk Aaron Uziel, nadworny lekarz

miejscowego beja. Ludwig zjednął sobie przychylność owego beja, badając złoza alunu, po których bej spodziewał się niemałych zysków, i dzięki temu mógł bez przeszkód zwiedzić zimową siedzibę beja – Qayrawan, nadmorskie miasto Susah i rejon suchego jeziora słonego al-Jarid. W kwietniu 1733 roku wraz z ekspedycją wyruszył w drogę powrotną przez Marsylię, Gibraltarię i Hamburg, docierając we wrześniu tegoż roku do Dreżna.

Na początku 1744 roku odwiedził rodziców i przyjaciół na Śląsku, potem zaś wrócił do Lipska, gdzie przyznane stypendium pozwoliło mu ukończyć przerwane studia. W roku 1736 na podstawie rozprawy „De vegetatione plantarum marinarum” uzyskał stopień magistra, który pozwalał mu na podjęcie wykładów z anatomii i botaniki. Rok później wydał cenione „Definicje botaniczne”, które oparł głównie na pismach Rivinusa, jednak w dużej mierze również na dziełach Tourneforta, Boerhaavego, Dilleniusa i in., a następnie na podstawie powstałej pod kierunkiem Walthera pracy „De deglutitione naturali et praepostera” uzyskał stopień doktora medycyny. Mimo iż powstałe w następnych latach dzieła naukowe jego autorstwa były oceniane wysoko, jego sytuacja finansowa poprawiła się dopiero wtedy, gdy Walther wyjednął dla niego na dworze w Dreżnie roczną pensję za zasługi oddane podczas afrykańskiej ekspedycji.

W roku 1740 Ludwig mianowany został profesorem nadzwyczajnym medycyny Uniwersytetu w Lipsku i obok anatomii i botaniki zaczął też wykładać chemię oraz tzw. materia medica. Ponieważ coraz większe było zaufanie do jego znajomości przyrody, w roku 1743 radca dworu Heucher powierzył mu opracowanie kolekcji minerałów z Królewskiego Gabinetu Przyrodniczego w Dreżnie. Dla wykonania tej pracy Ludwig w ciągu sześciu lat przestudiował szereg dzieł mineralogicznych, wielokrotnie wyprawiał się w Rudawy i nawiązał obszerną korespondencję z wieloma uczonymi. Gdy dzieło zostało w roku 1769 wydrukowane, od trzech lat nie żył już zarówno jego zleceniodawca – Heucher, jak i opiekun Ludwiga – Walther, który uwolnił go od wszelkich trosk materialnych, zapisując mu swoje pieniądze, sprzęty domowe, bibliotekę i ogród. Ludwig, który w pierwszą rocznicę śmierci swego dobroczyńcy wygłosił płomienną mowę na jego cześć, przeznaczył ów ogród z wieloma rzadkimi i egzotycznymi roślinami na miejsce ćwiczeń dla studentów.

Pod koniec 1747 roku został profesorem zwyczajnym anatomii i chirurgii. W 1752 roku założył wraz z innymi lipskimi uczonymi ukazujące się do roku 1806 przyrodniczo-medyczne czasopismo naukowe „Commentarii de rebus in scientia naturali et medicina gestis”, które poza informacjami na temat najnowszych odkryć w dziedzinie przyrodznawstwa i medycyny zamieszczało też recenzje nowych dzieł naukowych oraz biografie słynnych lekarzy i przyrodników. W roku 1755 Ludwig został profesorem patologii, zaś trzy lata później – profesorem terapii i stałym dziekanem Fakultetu Medycznego Uniwersytetu w Lipsku. Prócz tego pełnił też wiele innych funkcji, będąc m.in. kolegiatem Wielkiego Kolegium Książęcego i Frauencollegium oraz członkiem uniwersyteckiego decemwiratu. Zmarł 7 maja 1773 roku w Lipsku. Na jego cześć jednemu z rodzajów z rodziny wiesiołkowatych nadano nazwę *Ludwigia*.

Ważniejsze prace:

1737 – Definitiones plantarum, in usum Auditorum collectae. Lipsiae.

1738 – Aphorismi botanici. Lipsiae.

1740 – De minuendis plantarum speciebus. Lipsiae.

1742 – Institutiones Historico-physicae regni vegetabilis, in usum auditorum adornatae. Lipsiae.

1749 – Terrae musei regii Dresdensis. Lipsiae.

1752 – Institutiones Physiologiae. Lipsiae.

1754 – Institutiones Pathologiae. Lipsiae.
1758 – Institutiones Medicinae Clinicae. Lipsiae.
1760-1764 – Ectypa vegetabilium. VIII Fasc. Halae et Lipsiae.
1764 – Institutiones Chirurgiae. Lipsiae.
1765 – Institutiones medicinae forensis. Lipsiae.
1766 – Methodus doctrinae medicae. Lipsiae.
1769-1773 – Adversaria medico-practica. III Vol. Lipsiae.

Źródła:

Börner F. 1753. Nachrichte. Bd. III. S. 41-66, 439, 731-735.

Hess W. 1884. Allg. Deutsche Biogr. 19. S. 600.

Hirsching F. C. G. 1799. Historisch-literarisches Handbuch berühmter Personen, welche in dem 18 Jahrhundert gestorben sind. Bd. 4. Abth. 2. S. 115-121.

Meusel J. G. 1800. Lexikon der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen teutschen Schriftsteller. Bd. 8. S. 394-402.

Portret ze zbiorów Karl-Sudhoff-Institut für Geschichte der Medizin w Lipsku.